

KELTAINEN KIRJASTO

ABDULRAZAK
GURNAH

.. ..
HYLKÄMINEN

NOBEL

KELTAINEN KIRJASTO

ABDULRAZAK GURNAH

Hylkääminen

Suomentanut

EINARI AALTONEN

TAMMI
HELSINKI

Taike on tukenut tämän teoksen suomentamista.

F I
L I

Kirjallisuuden vientikeskus FILI
on tukenut tämän teoksen kääntämistä.

Sivun 71 lainauksen Samuel Taylor Coleridgen runosta ”Kublai-kaani”
ovat suomentaneet Yrjö Jylhä ja Aale Tynni.

Sivun 131 lainauksen Percy Bysshe Shelleyn runosta ”Ozymandias”
on suomentanut Aale Tynni.

Ensimmäinen painos

Englanninkielinen alkuteos *Desertion* ilmestyi Isossa-Britanniassa 2005.

Copyright © 2005 by Abdulrazak Gurnah

Originally published by Bloomsbury Publishing.

Suomenkielinen laitos © Einari Aaltonen ja Tammi 2025

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä,

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki.

ISBN 978-952-04-4643-7

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@tammi.fi

I

1

Hassanali

Ensimmäisestä kohtaamisesta liikkui tarina. Itse asiassa tarinoita oli useampia, mutta ajan ja kertomisen myötä niiden ainekset sulautuivat yhteen. Kaikissa versioissa hän ilmestyi aamun sarastaessa kuin tarussa ikään. Yhdessä versiossa hän oli varjohahmo. Hän kulki oudossa, vedenalaiselta vaikuttavassa hämyssä niin hitaasti, että lähestymistä tuskin huomasi: hän hivuttautui eteenpäin kuin kohtalo. Toisessa versiossa hän ei liikkunut lainkaan, hän ei vavahtanut eikä värähtänyt vaan häälyi vain kaupungin laidalla harmaat silmät kimmeltäen odottamassa jotakuta, jonka vääjäämättömänä osana oli löytää hänet. Kun joku viimein huomasi hänet, hän lipui kohti löytäjänsä toteuttaakseen ennustuksia, joita kukaan ei ollut lausunut. Joku toinen väitti kuulleensa hänet ennen kuin hänet oli nähty, ja kolmas puolestaan vannoi kuulleensa hänen ulvoneen yön pimeimmällä hetkellä anelevasti ja kaipeavasti kuin tarueläin. Kiistatonta oli kuitenkin se – tosin tarinaversioiden välillä ei ollut todellista epäsuhtaa, koska ne kaikki lisäsivät jotakin hänen kummalliseen olemuk-

seensa – että hänet oli löytänyt puodinpitäjä Hassanali, tai hän Hassanalin.

Kaikissa sattumuksissa on ripaus onnea, niin myös tässä, mutta onni ei ole yhtä kuin sattuma, ja jopa kaikkein odottamattomimmat tapahtumat noudattavat tiettyä kaavaa. Toisin sanoen tulevien seurausten valossa alkoi näyttää joltakin aivan muulta kuin sattumalta, että juuri Hassanali löysi miehen. Siihen aikaan Hassanali oli kaupungin asukkaista poikkeuksetta se, joka oli aamuisin ensimmäisenä jalkeilla. Hän nousi ennen aamunkoittoa avaamaan moskeijan ovet ja ikkunat. Sen jälkeen hän seiso i rappusilla kutsumassa ihmisiä rukoukseen. Hän kailotti edessään levittäytyvän aukion jokaiseen nurkkaan. Salla, salla. Toisinaan tuuli kantoi samanlaisia rukouskutsuja muista lähi-alueiden moskeijoista, joissa niin ikään patistettiin ihmisiä heräämään. *As-salatu khayra minan-nawm*. On parempi rukoilla kuin nähdä unta. Hassanali luultavasti kuvitteli, kuinka syntiset käänsivät häiriölle nyrpeästi kylkensä, ja hänen sisällään arvatenkin läikähti hienoinen ärtymys ja omahyväinen tyydytyksen tunne. Kutsulitaniansa päätettyään hän puhdisti pölyt ja roskat moskeijan portailta pehmeällä kasuariinaluudalla, jonka hiljainen lakaisuteho tuotti hänelle suurta mielihyvää.

Moskeijan avaaminen, portaiden lakaiseminen ja rukoukseen kutsuminen oli tehtävä, jonka hän oli ottanut hoitaakseen omasta aloitteestaan ja omista syistään. Jonkun piti tehdä niin, jonkun täytyi nousta ensimmäisenä, avata moskeija, lausua adhan aamurukousta varten, ja joku oli aina valmis tekemään niin, omista syistään. Kun tointa hoitava sairastui tai kyllästyi tehtäviinsä, tilalle löytyi aina korvaaja. Hänen edeltäjänsä, šarif Mdogo, oli sairastunut pohjoisesta

puhaltavan kaskazin aikana kaksi vuotta sitten niin pahasti, että oli edelleen vuoteenoma. Oli silti pienoinen yllätys, että juuri Hassanali oli ilmoittautunut hoitamaan aamurukouskutsujan tehtävää, ei vähiten hänelle itselleen. Hän ei ollut ahkera moskeijassa kävijä, ja vaadittiin tarmoa nousta joka päivä aamuvarhain ja patistaa ihmisiä heräämään. Šarif Mdogo oli mies, joka tarrasi mielellään omahyväisyyteen ja ravisteli sitä. Sen sijaan Hassanali oli luonteeltaan huolestuvainen, tai ehkä hänestä oli tullut sellainen, levoton ja varovainen, kokemuksen myötä. Aamuhämärissä hääräily kävi hänen hermoilleen ja piinasi häntä öisin, hän nimitään pelkäsi pimeää, varjoja ja autioilta kujilta kuuluvaa rapinaa. Toisaalta ne olivat myös syitä, joiden takia hän oli tarjoutunut tehtävään, sillä tavalla hän osoitti olevansa valmis alistumaan ja katumaan. Hän oli ottanut toimen hoidakseen kaksi vuotta ennen äkillistä kohtaamista, heti sen jälkeen kun hänen vaimonsa Malika oli saapunut. Se oli hänen tapansa yrittää varmistaa, että heidän avioliittonsa kuikoistaisi, ja se oli myös rukous sen puolesta, että hänen sisarensa murhe päättyisi.

Moskeija oli lyhyen kävelymatkan päässä Hassanalin puodista aukion toisella puolella, mutta kun hän aamuvarhain alkoi kutsua uskovia rukoukseen, hän piti velvollisuutenaan toimia samoin kuin hänen edeltäjänsä šarif Mdogo. Hän meni läheisille kujille ja käytännössä huusi makuuhuoneisiin, mylvi nukkujille kävellessään ikkunoiden ohi. Hän alkoi kulkea tiettyä reittiä, hän kiersi kuopat ja onkalot, joihin pahin varjokihinä oli pesiytynyt, mutta kulkiesaan hän oli silti näkevinään haamuja, jotka vilistivät katu-
jen varjoisimpiin sopukoihin ja pakenivat rukouksia ja pyhiä sanoja, joita hän lausui saadakseen nukkuvat uskovaiset

jalkeille. Hänen näkynsä olivat hyvin todentuntuksia – kun hän kääntyi kujalle, näkökentän laitamilla vilahti hirviön kynsi. Tyytymättömät henget puuskuttivat hänen takanaan ja silmissä väikkyi kammottavia maahisia, jotka hehkuivat ja katosivat näkyvistä ennen kuin hän ehti katsoa niitä tarkemmin – ja kierrosta tehdessään hänen iholleen kihosi usein hiki, vaikka oli vielä viileää. Eräänä aamuna hänen ollessaan ahdistavalla, hien kyllästämällä rukouskutsukierroksella, jonka kestäessä pimeät kujat pusersivat häntä kuin kapenevan tunnelin seinät, hän tunsi käsivarrellaan ilmavirran samalla hetkellä kun näki silmänurkassaan tumman siiven varjon. Hän pyrähti juoksuun ja päätti tehdä lopun piinastaan. Hän vetäytyi aukion toiselle puolelle moskeijan portaille lausumaan rukouskutsun. Hän alkoi lakaista portaita lepyttelevänä eleenä, vaikka imaami sanoikin, että kutsun lausuminen portailta käsin riitti, enempää ei vaadittu, että šarif Mdogo oli hoitanut velvollisuutensa turhankin tunnollisesti.

Tuona aamuna Hassanali oli juuri ylittämässä aukiota, kun hän näki avoimella kamaralla edessään varjon, joka alkoi lähestyä häntä. Hän räpytteli silmiään ja nieleskeli kauhuissaan, vaikka tämä tällainen ei ollut lainkaan yllättävää. Maailma kuhisi kuolleita, ja harmaa aamuhetki oli niiden pesäluola. Hänen äänensä kähisi, pyhät sanat tukahtuivat kurkkuun, ja hän kavahti. Varjo lähestyi hitaasti, ja aamun nopeasti kirkastuvassa valossa Hassanali oli erottavinaan kovan ja jähmeän tuikkeen varjohahmon silmissä. Kuvitelmissaan hän oli jo elänyt tämän hetken, ja hän tiesi, että kun hän kääntäisi selkensä, paha henki ahmaisisi hänet kiitaansa. Moskeijassa hän olisi ollut turvassa, mutta sinne oli täältä pitkä matka eikä hän ollut vielä avannut ovia. Lopulta

hätäännys sai hänet lamaan, ja hän sulki silmänsä, mumisi Jumalalta anteeksiantoa ja antoi polviensa pettä. Alistui siihen, mitä tuleman piti.

Kun hän lopulta avasi hitaasti silmänsä ja kurkisti kuin olisi kohottanut peittoa, jonka alle oli paennut painajaista, hän näki reilun metrin päässä edessään maassa hahmon, joka retkotti puolittain kyljellään toinen polvi koukussa. Kirkastuvassa valossa oli selvää, ettei ilmestys ollut aave, varjo eikä paholainen vaan tuhkankarvainen mies, jonka harmaat, uupuneet silmät tuijottivat häntä vain reilun metrin päästä. ”Subhanallah, kuka sinä olet? Oletko ihminen vai henki?” Hassanali kysyi varmuuden vuoksi. Mies huokaisi ja voihkaisi samaan aikaan, teki siten selväksi, että hän oli ilman epäilyksen häivää ihminen.

Sellainen mies oli saapuessaan, uuvuksissa ja eksesissä, hänen ruumiinsa oli riutunut ja kasvot ja kädet olivat haavojen sekä puremien peitossa. Hassanali polvistui tomuiselle kamaralle tarkistamaan, että miehen henki kulki, ja kun hän tunsi ilmavirran lämpimänä ja vahvana kämmentään vasten, hän hymyili itseksensä kuin olisi tehnyt jotakin neuvokasta. Miehen silmät olivat auki, mutta kun Hassanali heilutti kättään niiden edessä, ne eivät liikkuneet. Hassanali olisi toivonut miehen räpyttelevän silmiään. Hän nousi varovaisesti jalkeille ihmeissään jännitysnäytelmästä, johon oli päätyttyä, ja sitten hän seiso hetken maassa voihkivan mytyn yllä ennen kuin kiirehti hakemaan apua. Siinä vaiheessa aamu oli jo valjennut. Otollisin hetki rukoukselle oli kovaa kyytiä menossa ohi – se ei kauan kestänyt – eikä Hassanali ollut vielä suorittanut kaikkia velvollisuuksiaan. Hän pelkäsi, että varhaisaamun vakiorukoilijat ärtyisivät herätessään normaalia myöhemmin ja huomattessaan torkku-

neensa rukoushetken ohi. Monet siihen osallistuvista olivat iäkkäänpuoleisia miehiä, joiden täytyi pitää tilinsä kunnossa ja ajan tasalla siltä varalta, että heidät yllättäen komennettaisiin tekemään niistä selkoa. Mutta hänen olisi pitänyt lisäksi muistaa, etteivät he enää nukkuneet hyvin vaan heittelehtivät koko yön odottaen malttamattomasti aamunkoittoa ja vapauttavaa rukouskutsua. Niinpä kun Hassanali lähti hakemaan apua kantaen huolta siitä, että oli vaarassa epäonnistua mu'addinin toimessaan, muutama ukko astui ulos talostaan ottaakseen selvää, miksi aamurukouskutsua ei ollut vielä kuulunut. Ehkä pari heistä aprikoi, oliko Hassanali kunnossa tai oliko hänelle kenties sattunut jotakin yöllä. Miehen ilmestymisellä oli niin ollen todistajia, muukalaisen ympärille kerääntyi väkeä tapittamaan häntä silmät seilläään ja toteamaan, että hän häämötti aukiolla moskeijan edessä kuin varjo.

Hassanali palasi mukanaan kaksi nuorta miestä, jotka hän oli löytänyt kyhjöttämästä puolinukuksissa kahvilan ovia vasten. Miehet olivat siellä töissä, ja he odottivat paikan avautumista leväten vielä hetkisen ennen päivän hyörinää, mutta kiirehtivät auttamaan heti kun Hassanali ravisteli heidät hereille. Ennen vanhaan kaikki auttoivat mielellään. Kun miehet saapuivat paikan päälle yhä tärkeilevämmin astelevan Hassanalin vanavedessä, he näkivät kolmen ukon seisovan parin askeleen päässä hahmosta ja tarkastelevan sitä sangen kiinnostuneina: ukot olivat Hamza, Ali Kipara ja Jumaane. Ukot olivat varhaisaamun vakiorukoilijoita. He seisivat seurakunnassa suoraan imaamin takana ja he olivat joka aamu kahvinmyyjän ensimmäiset asiakkaat. He olivat parhaat vuotensa nähneitä viisaita miehiä, jotka olivat vakuuttuneita, että heidän pyrintönsä olivat tahrattomia, ja

niinpä he pitivät silmänsä auki ja katseensa ohi lipuvassa maailmassa. Yleensä he eivät eväänsä liikauttaneet kenenkään muun kuin itsensä vuoksi, ja heidän mielestään korkea ikä oikeutti heidät toimimaan niin. Eli he eivät varsinaisesti olleet kolme satunnaista ukkoa, koska kaikki tunsivat heidät, mutta ikävuosiensa ja ympäristönsä kehyksissä he olivat vanhoja ja heidän vaivansa pönkittivät heidän arvokkuuttaan, ja jyrkkä asennoituminen asioihin oli ehkä yritys täyttää heille asetetut odotukset. Jostakin kumman syystä ukot seisovivat nyt aukiolla ja esittivät välinpitämätöntä jutustelun leppoisasti sillä välin kun nuoret miehet ja Hassanali hyörivät. Hassanali avasi moskeijan ja nuoret miehet hakivat köysiverkkosängyn, jonka päällä vainajat pestiin. Hassanali vähän vavahti muttei sanonut mitään. Nuoret miehet nostivat vaikertavan hahmon köysiverkkosängylle ja valmistautuivat lähtemään liikkeelle.

Yhtäkkiä Hassanalin ja Hamzan välillä puhkesi lyhyt kiista siitä, minne sairastunut mies pitäisi viedä. Korkeasta iästään huolimatta Hamza oli vaikuttava näky. Hänellä oli ryppyiset, harmaasänkiset kasvot ja leimuavat silmät. Hän oli aikoinaan ollut rikas seesamikauppias, mutta nyt hän oli pelkästään rikas. Hänen poikansa tahkosivat hänelle rahaa teurastuslalla Mombasassa. Hän oli tarkka siitä, että hänen suhtauduttiin asiaan kuuluvan kunnioittavasti, ja hän halusi, että hänen näkemystään kuultiin kaikissa vähänkään tärkeiltä kalskahtavissa asioissa. Hän halusi esiintyä paikallisena jamadar-virkailijana. Parhaina vuosinaan Ali Kipara oli ollut korinpunoja ja Jumaane oli ollut maalari, joten kumpikin heistä tiesi asemansa jamadarin rinnalla ja hankkiutui paikalle aina kun käsky kävi. Hamza poistui ärtyneenä kärsimättömin askelin patistaen apureitaan seura-

maan perässä. Oli tietenkin Hassanalin moraalisenä velvollisuutena pitää huolta uupuneesta miehestä, koska hän oli löytänyt tämän, niinpä hänen täytyisi myös järjestää miehen hoito ja majoitus. Hamza tiesi sen siinä missä muutkin, mutta ehkä hän toimi niin kuin toimi siksi, että halusi muistuttaa kaikille olevansa vauras mies, jolle armeliaisuus oli velvollisuus.

Tällä kertaa kaikki, jopa hänen ikätoverinsa, kuitenkin sivuuttivat kohteliaasti Hamzan sanat ja muukalainen kannettiin köysiverkkosängyllä Hassanalin puodille. Talon sisäänkäynti, pihamaalle avautuva portti, oli liian kapea muukalaisen kantoalustalle, joten nuori kantajakaksikko tarttui mieheen, kiikutti hänet pihamaalle ja laski matolle talon seinään kiinnitetyn olkikatoksen alle.

Hurskas ikämieskolmikko änkesi niin ikään portista sisään ja katseli ympärilleen. Nähtävää oli vähän, mutta kukaan heistä ei ollut aikaisemmin käynyt Hassanalin kotipiirissä, eivätkä he malttaneet pitää uteliaisuuttaan aisoissa edes näin jännittävässä tilanteessa. Piha oli avara, koko talon pituinen. Ruukuissa oli kasveja ja talosta pisti esiin kaksi verhojen peittämää ikkunaa, yksi kummallakin puolen sisäänkäyntiä. Pyykki pestiin laatoitetulla tasanteella, ruoanlaittoa varten oli joukko seredani-hiilipannuja ja sivummalla oli pesuhuone ja käymälä – tuiki tavallinen pihamaa. Kävijät saattoivat panna merkille hiljattain maalatut seinät ja kukoistavat ruukkukasvit, muun muassa punaisen ruusun, kukkivan laventelin ja muhkean aaloen.

Kuuden hengen joukko seiso i kotvan miehen äärellä mitään sanomatta sen oloisena kuin olisi yllättynyt tapahtumien saamasta käänteestä. Hetkeä myöhemmin esitettiin useita mielipiteitä siitä, mitä seuraavaksi pitäisi tehdä, ne

tuotiin julki perä perään kuin velvoittavat lupaukset. Meidän pitäisi kutsua paikalle parantaja mamake Zaituni. Ja jonkun pitäisi käydä hakemassa Rusauttaja. Minusta jonkun pitäisi mennä nyt heti ilmoittamaan tästä imaamille siltä varalta, että hänen pitää lausua erityinen rukous suojaamaan tartunnalta tai joltain vielä pahemmalta. Niin totesi Hamza, joka tapansa mukaan halusi toimia suurieleisesti. Hassanali nyökytteli lauhkeasti ehdotuksille ja paimensi pienen väkijoukon tiehensä. Miehet poistuivat vastahakoisesti, mutta heillä ei ollut muuta neuvoa. He olivat päässeet Hassanalin yksityiseen kotipiiriin voihkivan muukalaisen siivellä, joten talon isännän tarvitsi vain hieman levittää käsiään saadakseen heidät poistumaan pihaportin kautta.

”Kiitos, kiitos kaikille. Voisiko joku käydä hakemassa mamake Zaitunin?” hän pyysi, kerrytti entisestään velkaansa naapureilleen.

”Totta kai”, kauppias Hamza sanoi itseriittoiseen sävyyn samalla kun osoitti kepillään nuorista miehistä toista. ”Menehän sinä siitä, täällä on ihmishenki vaakalaudalla.”

Lähtijät jakelivat vielä ehdotuksia. Älä koske häneen ennen kuin mamake Zaituni tulee. En koske häneen. Älä siirrä häntä ennen kuin Rusauttaja on paikalla. En siirrä. Jos tarvitset apua... Pyydän sinut hätiin. Hassanali sulki portin laittamatta sitä säppiin – hän ei halunnut vaikuttaa liian tönkyeltä – ja palasi katoksen alla matolla makaavan matkaajan luo. Yhtäkkiä häntä alkoi arveluttaa, koska hän oli miehen kanssa nyt kahden, aivan kuin olisi päätynyt turhan lähelle villipetoa. Kuka mies oikein oli? Millainen mies lähti harhailemaan yksin erämaahan? Nyt hän muisti, että oli esittänyt maassa makaavalle miehelle kysymyksen: *kuka sinä olet?* Yleinen mekkala oli varmasti herättänyt hänen

vaimonsa ja sisarensa, jotka luultavasti jo seisoivat verhojen takana valmiina tulemaan ulos katsomaan, mitä oli tekeillä. Yhtäkkiä häntä alkoi pelottaa, että hän oli toiminut typerästi tuodessaan kotiinsa sairaan muukalaisen. Ajatus tuntui puristuksena sydänelässä.

Hän katsoi miestä hämmästelevä hymy huulillaan. Mitä erämaassa haavoittunut muukalainen teki matolla hänen pihamaallaan? Mies olisi yhtä hyvin voinut olla lentävä hevonen tai puhuva kyyhky. Tällaista ei tapahtunut heille. Hassanali muisti, kuinka hän oli kauhistunut nähdessään miehen varjon ja ensi alkuun pitänyt sitä kammottavana haamuna. Monet asiat pelottivat häntä, aikamiestä. Joskus elämä häälyi niin suurena hänen yllään, että hän näki joka puolella varjoja. Ohikiitävällä hetkellä, valon ja pimeyden, todellisen maailman ja tuonpuoleisen välillä, saattoi törmätä ties millaiseen pahantahtoiseen rumilukseen, mutta ehkä hänen ei olisi pitänyt heittäytyä maahan sillä tavalla. Jos hahmo olisi ollut aave, se olisi takuulla väläyttänyt hymyn ja heti perään käristänyt hänen sielunsa. Hassanalin hymy oli tarkoitettu yhtä paljon hänen omalle pehmoiselle ja ujolle minälleen kuin miehelle hänen jaloissaan. Mies ei nimittäin ollut haamu eikä sen rumempi kuin kukaan muukaan. Muukalaisen kasvot olivat nuutuneet ja niitä peitti takkuisena rehottava, harmaantunut karva. Silmät olivat edelleen auki ja katse oli sumea ja sokea, vaikka Hassanali oli huomaavinaan luomien avautuvan ja sulkeutuvan. Hengitys oli pinnallista, vaimeaa huohotusta, ja sen alta erottui tuskin kuuluvaa voihkettä. Okaat olivat raapineet ja naarmuttaneet käsivarsia. Housujen päälle puettu, sandaaleihin saakka ulottuva kalikookaapu oli pölystä ja käytöstä nuhjuinen. Se oli repeillyt ja korjailtu, raidallinen ja tahrai-

nen, ja se oli hankittu mahdollisesti jostakin matkan varrelta eikä sieltä, mistä mies oli taipaleensa aloittanut. Kukaan ei lähtisi matkaan sellaisissa rääsyyssä. Sandaaleja oli korjailtu kankaanriekaleilla, ja uumalla oli vyöntäpaisena ruskean paidan jäänteet. Samaa kangasta oli kiedottu nauhaksi otsalle. Hassanali hymyili hätkähdyttävälle vaateparille, se oli kuin aavikolle eksyneellä seikkailijalla tai taistelijalla konsanaan. Ajatus kouraisi hänen vatsaansa. Oliko hän tuonut kotiinsa rosvon tai ryövärin, joka tappaisi hänen koko perheensä? Mutta ei, mies oli puolikuollut, ehkä rosvojen uhri itsekin.

”Kuka tuo on?” Hassanalin sisar kysyi hänen takaansa.

”Haavoittunut mies”, hän vastasi kääntäen samalla päätänsä. Hän tajusi hymyilevänsä edelleen, olevansa hieman kiihdyksissä.

Rehana seiso i ovella ja piteli vasemmalla kädellään verhoa sivussa. Hän oli juuri herännyt. Hassanali näki sen unenpöpperöisistä, voipuneista silmistä ja kuuli sen käheästä äänestä. Rehana astui kolme askelta lähemmäksi ja tarkasteli muukalaista. Miehen silmät olivat auki, ja ne kiilsivät kuin harmaat kivet merivedessä. Ne hehkuivat synkästi. Sitteen Hassanali näki niiden räpsähtävän. Miehen rohtuneet huulet olivat raollaan, jähmettyneet kesken voihkaisun. Rehana perääntyi nopeasti, ja Hassanali saattoi vain kuvitella, millainen järjenvastainen toivo oli läikähtänyt hänen sisarensa sydämessä.

”Arvon herra, mitä olette tuonut meille?” Rehana kysyi hänen takaansa pilkkaäänellään. Hassanali sävähti tahtomattaan. Tuohon sävyyn käynnistyneestä päivästä tuli usein pitkä ja nöyryyttävä. Hän puristi hetkeksi silmäluomensa kiinni saadakseen koottua itsensä.

”Tämä mies on haavoittunut”, hän toisti ja kääntyi katsomaan sisartaan.

Rehanan suupielet olivat kääntyneet alaspäin, ja huulet olivat tiukasti kiinni. Hassanalia inhotti ja hän jähmettyi. Hän huomasi sisarensa leuan kohoavan hieman loukkaantuneesti ja tajusi, että hänen ärtymyksensä näkyi päällepäin. Mutta Rehanan silmissä oli suuttumuksen lisäksi välähtänyt myös mielipaha, joten hän antoi kasvojensa rentoutua ja tui-man ilmeensä haihtua. Ehkä Rehana oli nyreissään siksi, että häntä oli häiritty. Aamuisin hän nukkui mielellään pitkään. Hänen jaloissaan retkotti mies, joka saattoi tehdä kuolemaa, mutta hän ajatteli vain uniaan. Samalla hetkellä Hassanalin vaimo Malika ujuttautui ulos Rehanan oikean olkapään takaa ja hengähti hellämielisen kauhistuneesti nähdessään miehen, sitten hän heilautti käden avoimen suunsa peitoksi. Se sai Hassanalin myhäilemään: vaimon lempeys.

”Älä!” Rehana sanoi ja pysäytti Malikan, joka aikoi astua lähemmäs. ”Maltahan mielesi. Kuka tuo mies on? Mistä löysit hänet? Mikä häntä oikein vaivaa?”

”En tiedä”, Hassanali vastasi vaimeasti tyynnyttävään äänensävyyn, johon hän turvautui Rehanan ollessa ärtynyt ja joka sai sisaren joskus ärtymään entistä enemmän. Hän ei rohjennut puhua millään muulla tavalla Rehanan ollessa tyytymätön, etenkin silloin, kun ei osannut vastata sisarensa kysymyksiin. Silloinkin kun hän osasi vastata, Rehanan ivallisuus sai hänet epäröimään ja sulkeutumaan. Sitten hän tajusi, että epäröinti tällaisella hetkellä todisti hänen olleen taas kerran turhan hyväuskoinen. ”Hän tuli erämaasta. Hän on haavoittunut.”

”Mistä erämaasta? Mistä suunnasta? Millä tavalla hän on haavoittunut? Mikä häntä vaivaa?” Rehana kysyi ivallinen

ja epäuskoinen ilme kasvoillaan. Tuo ilme oli Hassanalille tuttu, ja hän olisi halunnut kertoa, kuinka rumilta se sai saren muutoin niin viehättävät ja miellyttävät kasvot näyttämään. Hän ei ollut kuitenkaan koskaan oppinut toteamaan sellaisia asioita ilman, että kaikki suistui ojasta allikkoon. ”Mitä sinä olet oikein raahannut tänne? Jestas noita sinun touhujasi. Mieshän saattaa sairastaa ties mitä tautia. Et tiedä, mistä hän on tullut, mutta tuot hänet suoraa päätä kotipihaamme. Haluatko, että me kuolemme samaan vit-saukseen kuin hän? Olet sinä aikamoinen liikemies. Olet varsinainen konkari. Oletko sinä koskettanut häntä?”

”En”, Hassanali vastasi ja yllättyi siitä itsekin. Hän vilkaisi vaimoan Malikaa, joka laskeutui katseensa. Vaimo näytti niin ihanalta, niin vilpittömältä ja nuorelta. Hän tunsi jotakin tuskan tapaista katsoessaan Malikaa, vaimon hartaus nostatti hänessä mustasukkaista ahdistusta samalla kun miellyttämisen halu kouraisi hänen sisikuntaansa. ”Kaksi nuorta miestä kantoi hänet tänne. Olet tosin oikeassa, en ajatellut, että hänellä voisi olla tarttuva tauti. Luulin hänen loukanneen itsensä. Parasta olla koskematta häneen ennen kuin mamake Zaituni on vilkaissut häntä. Käskin hakemaan mamaken. Malika, tottele Rehanaa ja pysy loitolla hänestä.”

”Olet niin viisas”, Rehana sanoi nuutuneen sarkastisesti. Sitten hän katsoi matolla makaavaa miestä. Hän hiljensi ääntään sen oloisesti kuin ei olisi halunnut olla töykeä ja kuiskutti: ”Annoit laskea hänet ruokailumatolle. Mitä sinä oikein ajattelit, kun toit tänne sairaan muukalaisen tietämättä, mikä häntä vaivaa? Hän saattaa kuolla.” Rehana vaimensi ääntään entisestään ja jatkoi: ”Ja jos häneltä lähtee henki, hänen sukulaisensa ilmestyvät tänne ja osoittavat syyttävällä sormella sinua.”

”Et voi vaatia, että jätän Aadamın kärsivän pojan kitumaan, kun voimme tarjota hänelle hoivaa ja hoitoa”, Hassanali intti.

”Äh, unohdin, että olet uskova mies”, Rehana sanoi keveästi, suorastaan huvittuneesti. ”Vie hänet seuraavalla kerralla moskeijaan Jumalan hoiviin. Meidän pitäisi kai kiittää onneamme, ettet tuonut tänne löyhkäävää villiä. Onko joku jo lähtenyt hakemaan mamake Zaitunia?”

Rehana oli vuosikausia kohdellut Hassanalia kuin tyyrystä. Ennen oli toisin. Naiseksi vartuttuaan hän oli alkanut puhua veljelleen kuin hidasälyiselle tallukalle. Ensi alkuun Hassanali oli pitänyt sitä huvittavana. Rehana oli leikkinyt aikuista tukenaan heidän äitinsä, josta oli iän ja leskeksi jäämisen myötä tullut äkkipikainen. Sillä välin Hassanali raatoi yötä päivää turvatakseen perheen kunnian ja saadakseen heidät ruokittua. Sitäkään hän ei uskaltanut sanoa ääneen: että hän rehki niska limassa ja kiitokseksi siitä he haukkuvat häntä kaikkien kuullen toistaitoiseksi. Ajan myötä Rehana paatui ja hänestä tuli halveksuva, ja Hassanali alistui ylenkatseeseen. Hassanali ei tiennyt, mitä muuta hän olisi voinut tehdä. Pelkkä ajan kuluminen ei selittänyt Rehanan käytöstä. Ei. Siitä olivat osaltaan vastuussa myös Azad ja Hassanali. Joskus sisaren ääni valtasi koko mielen ja sai Hassanalin tuntemaan itsensä avuttomaksi, ja sitten kyynelleet kihosivat hänen silmiinsä.

”Kyllä, mamakelle on lähetetty sana”, Hassanali ilmoitti. Hän vilkaisi Malikaa, joka nyökkäsi, sitten vaimo käänsi katseensa sivuun. ”Onko kahvia?” Hassanali kysyi, koska halusi puhua vaimolleen ja päästä eroon Rehanasta.

Malika nyökkäsi. ”Minä laitan”, hän sanoi ja kiersi vaikeoivan hahmon liioitellun varovaisesti suunnatessaan hiilipannujen luo.

Hiljaisina hetkinä puodissa Hassanali tylsistyi, ja kyllästyttyään näpräämään rukousnauhaansa hän ei pystynyt vastustamaan tyhjästä kumpuavia ahdistuksen väristyksiä, jotka saivat hänen henkensä salpautumaan. Ne liittyivät odottamattomiin ja usein sangen arkisiin asioihin. Kun niin kävi, turhan pitkään märehditty pikkumurhe paisui suureksi ja piinaavaksi, ja yksi niistä oli pelko, että jonakin päivänä Mallikan häntä kohtaan osoittama arvostus muuttuisi halveksunnaksi.

Rehana istuutui jakkaralle takaoven viereen, nojasi huohtaen seinään ja jäi odottamaan mamake Zaitunia. Hassanali kääntyi hieman sivuun sisarestaan ja tukahdutti sisintään kaihtavan tunteen. Hän otti syyn niskoilleen turhan kerkeästi. Hänen pitäisi kovettaa itsensä tällaisia lausumattomia moitteita vastaan. Hän otti tukea katoksen pylvästä ja katsoi harmaata hahmoa, jonka oli käsenyt kantaa kotiinsa. Hän oli mielissään, koska oli saanut miehen omalle pihamaalleen, ja häntä hymyilytti ajatus Hamzasta, joka oli yrittänyt anastaa muukalaisen häneltä. Hamza ei voinut vastustaa mitään sellaista vaan alkoi aina kilpailla ja rehvastella. Olisiko Hamza yrittänyt jyrätä Hassanalin, jos muukalainen olisi sattunut olemaan löyhkäävä villi, jollaisen Rehana oli ottanut puheeksi? Tuskin. Hamzalla oli viljalti käsityksiä villeistä, joiden keskuudessa hän oli nuorempana matkannut ja käynyt kauppaa. Villit suuttuivat äkkiarvaamatta, ja he olivat pohjattoman ahneita ja kyltymättömiä. Elukoita. Olisiko Hassanali itse tuonut villin kotiinsa? Ajatus sai hänet virnistämään. Ei tietenkään, he kaikki kammosivat villejä. Tarinoita villeistä kuuli yhtenänsä. Erämaassa pärjäisivät vain kesyttömät pedot ja villit, kummatkaan kun eivät pelänneet mitään, niin,

ja tietenkin Somalian ja Abessinian kiihkomieliset habshit, jotka olivat jo aikoja sitten menettäneet järkensä loputtomissa kahnauksissaan. Hassanali käänsi päätään ja huomasi Rehanan katsovan, kuinka hän virnisteli itseksensä. Hänen sisarensa pudisti verkkaisesti päätään silmät valpaina ja ammollaan.

”Masikini”, Rehana sanoi. ”Voi sinua poloista.”

”Ajattelin tässä juuri Hamzaa”, Hassanali sanoi. ”Hän halusi viedä tämän miehen omaan taloonsa. Ukko haluaa aina kiilata ensimmäiseksi.”

”Ja sinä asetuit hänen tielleen, niinkö?” Rehana tokaisi sarkastista kunnioitusta äänessään.

Samalla hetkellä piha-aidan takaa huikattiin. Mamake Zaituni oli saapunut. Hassanalin avatessa portin hän näki iäkkäänpuoleisen mamake Zaitunin istuvan köysiverkkosängyllä odottamassa, mitä tuleman piti, ja nuorukaiskaksikon seisovan taaempana kuin vartiossa. Parantaja, pieni-kokoinen ja väsymätön nainen, puski Hassanalin ohi lausuen tasaisen vaimealla äänellä rukouksia, kerien auki elämän kela. Hassanali ei ollut osannut odottaa, että aidan takana norkoilisi väkijoukko. Hän heilutti kättään saadakseen heidät lähtemään, mutta piti huolen, että hänen eleensä oli tarpeeksi epämääräinen, jotta kukaan ei pahastuisi, sitten hän sulki portin ja laitto sen säppiin.

”Onko kaikki hyvin?” Kysymyksen esitti Hamza, joka toimi puhemiehenä niin kuin aina. Hassanali avasi portin uudestaan ja hyssytti vaimeasti, mutta hän oli tyytyväinen nähdessään, että ikämieskolmikko oli jalkeilla ja että nuoret miehet olivat tarttuneet köysiverkkosänkyyn valmiina kantamaan sen pois. Hän heilautti kättään hyvästiksi ja sulki portin nopeasti.

”Hassanali, milloin avaat puodin?” Jumaane kysyi aidan takaa. He halusivat päästä mahdollisimman pian puotiin asioimaan saadakseen kuulla, mitä oli tekeillä.

”Tulossa ollaan, veljet”, hän vastasi.

”Menemme seuraavaksi rukoilemaan”, Ali Kipara huikasi, yritti ehkä houkutella Hassanalia liittymään seuraan.

Mamake Zaituni tervehti Rehanaa ja Malikaa käsisuudelmilla, mutta ei itse antanut kummankaan suukottaa omaa kättään, vaan painoi vain huulensa heidän kämmenselkiinsä. Oli nöyrien suosima tapa suukottaa kohtaamansa ihmisen kättä ja vetää oma käsi vaivihkaa pois ennen kuin toinen ehti toimia samoin. Hän osoitti nöyryyttä kaikkein vaatimattomimmillekin ihmisille estämällä heitä suukottamasta kättään, ja se oli yksi syy siihen, että Jumala oli antanut hänelle parantamisen lahjan niin kuin myös hänen isälleen ennen häntä. Rukouksia itsekseen mumisten hän riisui buibuinsa ja taitteli sen huolellisesti, aivan kuin se olisi ollut hienointa silkkiä eikä ohutta puuvillaa, aivan kuin se olisi tuoksunut santelisuitsukkeelta eikä haissut savulta ja rasvalta. Vanha puuvillasaali kehysti tiukasti kasvoja, sitten se valahti kyynärvarsien peitoksi niin, että vain kädet ja teräväpiirteiset kasvot näkyivät. Hän riisui sandaalit ja astui matolle, sen jälkeen hän kiersi miehen tähän koskematta. Hän oli luiseva, ja kumarassa hän näytti petolinnulta. Hän lausui rukouksen saadakseen apua ja pyytääkseen suojelusta tuntematonta uhkaa vastaan. Seuraavaksi hän pyysi Rehanaa ja Malikaa vetäytymään taloon, jotta tuntematon mies säästyisi häpeältä, hän sanoi. Mamake puhui terävästi ja ärtyneeseen sävyyn, ikään kuin naiset olisivat yrittäneet jäädä norkoilemaan päästäkseen seuraamaan toimitusta sivusta. Hän oli aina sellainen, riuska ja ehdoton, ja hänelle oli aina selvää, mikä oli sopivaa.

ABDULRAZAK GURNAH (s. 1948) on Isossa-Britanniassa asuva, englanniksi kirjoittava kirjailija. Hän lähti kotimaastaan, nykyisen Tansanian Sansibarista, poliittisena pakolaisena 18-vuotiaana. Kentin yliopistossa akateemisen uransa tehnyt Gurnah on englannin kielen ja postkolonialistisen kirjallisuuden emeritusprofessori. Hän on julkaissut kymmenen romaania sekä novelli- ja esseekokoelmia, ja usea teos on ollut Booker-ehdokkaana. Vuonna 2021 Gurnah voitti Nobelin kirjallisuuspalkinnon.

Viiltävän tarkka mutta lempeän myötätuntoinen romaani kuvaa kolonialismin kauaskantoisia seurauksia. Rakkaussuhteita, perheitä, kansoja pirstoutuu, eikä murroksen keskellä ole varmaa mikään muu kuin se, että ihminen hylkää toisen yhä uudelleen.

”Mestarin taidonnäyte.”

THE GUARDIAN

”Kiistämättömän lahjakas kirjailija. *Hylkääminen* on Gurnahia parhaimmillaan.”

THE SEATTLE TIMES

Päällys: Juri Patrikainen

